

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄN

Vedskalbaggsfauna vid Svartån, Bålby med fokus på arter knutna till björk och asp i svämskogar

---

Länsstyrelsen
Örebro län

Publ nr: 2015:20

Omslagsfoto: Sture Marklund

Publ nr: 2015:20

Författare: Sture Marklund

Kontaktperson: Sture Marklund

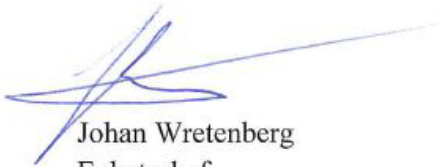
010-224 87 59, sture.marklund@lansstyrelsen.se

Förord

Biologisk mångfald är en nyckelfaktor vid bedömningar av skyddsvärde inför prioriteringar i arbetet med formellt områdesskydd. Insekter utgör en viktig del av den biologiska mångfalden. För att förbättra kunskapsunderlaget inom denna sektor har Länsstyrelsen under årens lopp genomfört en rad inventeringar av vedskalbaggar i bl.a. västra Närke. De största insatserna här har knutits till eklandskapet. I samband med detta genomfördes år 2007 en inventering som berörde ett par områden vid sjön Teen och som i främsta rummet inriktades på arter knutna till åtgärdsprogrammet för skalbaggar på skogslind.

För att i detta område ytterligare bredda kunskapsunderlaget vad gäller förekomsten av vedskalbaggar har under sommaren 2014 en kompletterande inventering med inriktning mot björkdominerade hagmarker och översvämningsskogar genomförts. Inventeringen har utförts av Sture Marklund. Syftet med inventeringen är att ge ett förbättrat faktaunderlag inför en planering med syfte att åstadkomma ett långsiktigt effektivt skydd av naturmiljön i området.

2015-03-15

Johan Wretenberg
Enhetschef
Naturskydds-enheten

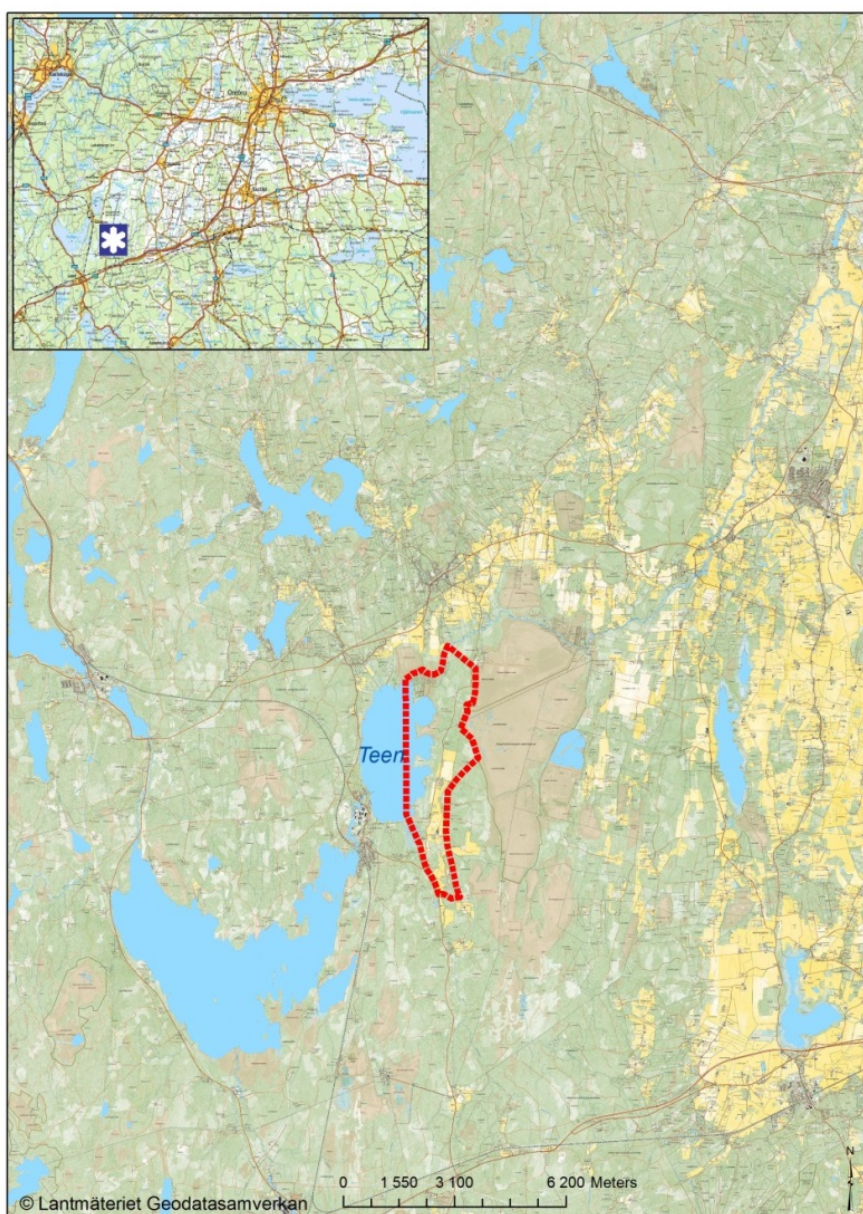
Innehåll

Förord	3
Bakgrund	5
Naturförhållanden	7
Förekomst av rödlistearter	15
Ytterligare rödlistearter från inventeringen 2007	19
Rödlistearter från Bålby kända sedan tidigare	20
Diskussion	21
Arter knutna till Populus.....	22
Arter knutna till Betula.....	22
Arter knutna till Quercus	22
Arter knutna till Salix.....	22
Arter knutna till Tilia.....	22
Arter knutna till Picea	22
Naturskyddsbehov	24
Nuläget.....	224
Den långsiktiga artbevarandet	224
Referenser	25
Bilaga – artförteckning	26

Bakgrund

Västra Närke ligger högre i landskapet än slättområdet kring Hjälmaren. Det innebär att denna del av landskapet frilades tidigare i samband med den landhöjning som tog vid efter inlandsisens avsmältning jämfört exempelvis med de lägre liggande slättområdena kring Hjälmaren. Det innebär att området har fått en betydande historia av ädellövdominans under varmetidens kulminering. Läget på sydsluttningen av Kilsbergen ger området en klimatisk fördel för den fauna som gynnas av värme. Området utgör t.ex. länets enda metapopulationsområde för läderbagge, *Osmoderma eremita*, och ligger vid artens nordvästgräns i landet. Kalkhaltig morän från Latorpsområdet har vidare med landisens rörelse transporterats till dessa bygder, vilka därför har bättre förutsättningar för ädellövskogskontinuitet.

Karta över undersökningsområdet (röd gräns).

Teenområdet genomrinnas av Svartån och ligger i Västernärkes västra del där slättbygden möter Bergslagsterrängen. Teenområdets skalbaggsfauna saknade länge dokumentation, men blev under 90-talet uppmärksammas genom fyndet av den mycket sällsynta långhorningen varierad fläckbock, *Chlorophorus varius* (Mehl & Pedersen 1995). Som ett led i Länsstyrelsens uppdrag, att arbeta med genomförandet av de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen, beställdes år 2007 en inventering av vedskalbaggsfauna i området kring Bålby sätesgård och Lillängen beläget strax norr om Hasselfors på Teens västra strand. Inventeringen inriktades framförallt mot de lindrika ädellövbestånden och mot mulmiljöer i dessa. Inventeringsresultaten publicerades i Länsstyrelsens rapportserie (Jansson 2008). För att ytterligare förbättra detta underlag inventerades under sommarhalvåret 2014 förekomsten av vedskalbaggar i större delen av landskapet omedelbart öster om Teen. Fokus vid denna inventering var framförallt översvämningsskogar, hagmarker samt naturskogskärnor. Denna inventering är tänkt att utgöra delunderlag för en naturskyddsanalys av detta område. Hur en grön infrastruktur ska kunna presenteras som kan ge ett långsiktigt hållbart resultat sett ur habitat- och artbevarandesynpunkt.

Naturförhållanden

Sjön Teen ligger på en höjd av 65 meter över havet och är grund med ett maxdjup av två meter. Svartån rinner genom Teen och utloppet är oreglerat. De flacka stränderna i öster, norr och söder översvämmas regelbundet och intas av en mosaik av fuktängar, gråvidesnår, lövskogar av asp, glasbjörk och klibbal samt av lövsumpskogar med inslag av gran. Översvämningar inträffar regelmässigt i samband med snösmältning och längre regnperioder. År 2000 inträffade omfattande översvämningar under juli och augusti månader (Länsstyrelsen 2010, 2011) vilket inom översvämningområdet resulterade i en betydande trädöd. I nuläget synliggörs detta främst genom förekomsten av ett stort antal björkorrhakar som står ute i svämskogsområdena och de sjönära hagmarkerna. På Bålbynsida sticker det ut fyra uddar eller uddliknande bildningar vilka i väster är uppbyggda av morän och på dessa högre liggande och bättre dränerade jordar växer bestånd av ek, asp, glasbjörk, klibbal, gran och tall. I buskskiktet är, förutom gråvidet, brakved också vanligt förekommande.

Våröversvämning i björkdominerad svämskog norr om Bålby.

Betydande hagmarksarealer ligger mellan landsvägen söder om Bålby sätesgård och Teen, vilka i söder sammanhänger med högre liggande hagmarker söder och väster om Bålby. Trädskiktet i hagmarkerna domineras av högvuxna och tämligen grova aspar och björkar. Ett mindre inslag av sälg och klibbal förekommer också. Döda och döende björkar är vanliga särskilt söder om Trantorp. Bland asparna finns rikligt med död ved på de mer Teen närliggande hagmarkerna. På de högre liggande partierna tillkommer rikligt med hassel i området nära Skagershults gamla kyrka. I det området förekommer också en del äldre ek, ask och oxel. Runt kyrkan står en rad av gamla lindar och ekar. Kring sätesgården finns ett

varierat trädbestånd av gamla parkträd samt en allé som sträcker sig några 100 m norrut från sätesgården. Allén domineras av lind men inslag av ek, ask och lönn förekommer.

Våröversvämning i aspdominerat bestånd vid Bålby.

Aspsvämskog norr om Bålby försommaren 2014. Notera de svarta stambaserna på asparna som visar vanliga översvämningsnivåer.

Grandominerad översvämningsskog norr om Bålby sommaren 2014. Riklig tillgång på död ved.

Vid Skagerhults kyrka finns rikligt med hassel.

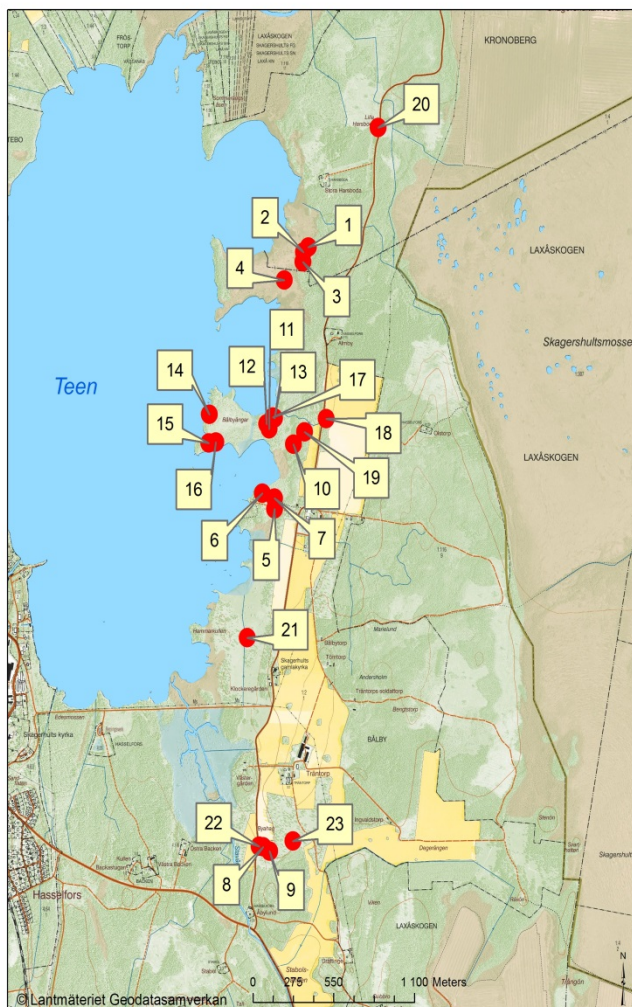

Allén vid Bålby hyser en varierad träduppsättning men linden dominerar. Träden är gamla och hyser trädhåligheter och död ved.

Metodik

Områdets vedskalbaggfauna har undersökts med hjälp av fällor och andra fältundersökningsmetoder. I området har 22 fällor varit utsatta där 18 utgjorts av minifönsterfällor med plexiglasskivor om 15 x 25 cm under vilka placerats ett plastkärl med en blandning av miljöglykol, vatten plus några droppar diskmedel och en skvätt T-röd. Fällorna har varit utplacerade mellan den 14 maj och 19 augusti. Av fönsterfällorna har sex stycken varit placerade på gamla hålaspar eller asphögstubbar, sju på döda eller döende björkar, två på sälgar och två på nydöda ekar eller mulmekar. fyra vinfällor har testats vilka utgörs av petflaskor med en uppkuren öppning i övre delen samt fyllda med en blandning av vinäger, öl och banan. De hängdes upp på cirka 2,5 meters höjd på en grov björkhögstubbe med bälgetingbo, på en grov hålasp, på en nydöd ek och vid en grov ihålig lind. En vanlig fallfälla under en stor sprängticka utplacerades också. Studier av gnag och imagoeftersök i speciellt intressanta habitat har genomförts. Ett mindre antal kvistar och tickor har medtagits för kläckningsanalys. Sällprover har tagits i olika miljöer. Fotodokumentation har fortlöpande bedrivits.

Karta över fällplaceringar.

Fönsterfälla på björkhögstubbe i svåmskog.

Vinfälla (wine trap) på död ek i svämskog.

Nr	Fälltyp	Trädslag	Naturtyp	Sweref N	Öst
1	Fö-fälla	Torrbjörk	Svämskog	6553013	482203
2	Fö-fälla	Torrbjörk	Svämskog	6552983	482169
3	Fö-fälla	Torrbjörk	Svämskog	6552925	482166
4	Fö-fälla	Björkhögstubbe	Svämskog	6552816	482038
5	Fö-fälla	Asphögstubbe	Betad svämskog/Park	6551448	481972
6	Fö-fälla	Hålasp	Betad svämskog/Park	6551543	481889
7	Fö-fälla	Klibbalhögstubbe	Betad svämskog/Park	6551512	481972
8	Fö-fälla	Torrbjörk	Beteshage	6549430	481896
9	Fö-fälla	Torrbjörk	Beteshage	6549404	481939
10	Fö-fälla	Asphögstubbe	Svämskog	6551834	482102
11	Fö-fälla	Björkhögstubbe	Svämskog	6551927	481935
12	Fö-fälla	Asp m rävticka	Svämskog	6551956	481920
13	Fö-fälla	Asphögstubbe	Svämskog	6551992	481973
14	Fö-fälla	Nydöd, grov ek	Svämskog	6552013	481530
15	Winetrap	Ektorraka	Svämskog asp-ek	6551843	481526
16	Winetrap	Björktrorra	Svämskog	6551848	481574
17	Winetrap	Grov hålasp	Svämskog	6551997	481961
18	Winetrap	Grov hållind	Ädellövlund	6551988	482325
19	Tickfälla	Björk	Sprängticka	6551908	482176
20	Fö-fälla	Grov ek	Övergiven tomt	6553727	482677
21	Fö-fälla	Grov asptorraka	Betad svämskog	6550680	481786
22	Fö-fälla	Sälg	Beteshage	6549434	481867
23	Fö-fälla	Sälg	Beteshage	6549465	482098

Tabell över fällornas lägen.

Rödlistan

I allmänhet talar man om rödlistan i nationellt perspektiv, men den har också i en del fall regionaliserats. Dessutom finns rödlistor på det internationella planet. De första försöken till nationell rödlista för våra skogslevande insekter publicerades i boken ”Faunavård i skogsbruket – den lägre faunan” (Ehnström & Waldén 1986). Här användes ett system med fyra klasser, hotklasser, H1-H4 där H1 var den mest hotade gruppen enligt definitionen:

- H0** försvunnen. Art som försvunnit som reproducerande population från Sverige. Endast arter som försvunnit sedan 1850 har behandlats.
- H1** akut hotad. Art som löper risk att försvinna som reproducerande population inom en snar framtid om inte hotet försvinner.
- H2** sårbar. Art vars överlevnad inte är säkerställd på lång sikt.
- H3** sällsynt. Art som är i riskzonen p.g.a. liten population eller lokalt begränsad utbredning.
- H4** hänsynskrävande. Art som inte tillhör kategori 1-3 men som ändå kräver artvis utformad hänsyn.
- HG** gränsfall.

År 1993 kom sedan en något modifierad variant med ungefär samma klassindelning vilken reviderats år 2000, 2005 och 2010 (Ehnström m.fl.1993, Gärdenfors 2000, 2005,2010). I dessa senare rödlistor (från år 2000) används det av IUCN framtagna systemet för klassificering vilket framgår nedan. Engelska namn används nu på klasserna för att underlätta internationella jämförelser.

- RE** Nationellt utdöd, (Regionally extinct)
- CR** Akut hotad, (Critically endangered)
- EN** Starkt hotad, (Endangered)
- VU** Sårbar, (Vulnerable)
- NT** Nära hotad, (Near threatened)
- DD** Kunskapsbrist, (Data deficient)

Förekomst av rödlistearter

Bålgetingkortvinge *Velleius dilatatus*, VU 2000

Arten har en sydöstlig utbredning i landet. En av våra största kortvingar som lever i anslutning till bålgetingbon där den förtär avskräden, fluglarver m.m. Arten har varit mycket sällsynt, men har expanderat i spåren av värdartens expansion (Jansson 2008). Vid undersökningen togs flera exemplar av bålgetingkortvingen i en vinfälla placerad vid en grov ihålig lind. I naturen ses den ofta vid savflöden.

Kortvingen *Haploglossa gentilis*, NT 2000

Sällsynt art med sydöstlig utbredning i landet. Den lever i allmänhet i hålträd, i anslutning till fågelbon eller myrkolonier. Vid inventeringen funnen i fönsterfälla på björkhögstubbe samt i vinfällor.

Kortvingen *Thamiaraea hospita*, NT

En sällsynt och lokal art som främst är funnen i landets sydöstra del. Arten hittas vanligen i anslutning till savflöden på lövträd där den antas leva av fluglarver (Palm 1959). Vid inventeringen endast funnen i en vinfälla på en björkorrhaka i svämskog.

Orange rödbeck *Ampedus nigroflavus*, NT

Arten lever i död, vitrötad lövträdsved gärna i solexponerat läge. Larven lever som rovdjur och prederar bl.a. på larver av cylinderbagge, *Sinodendron cylindricum*. I området i huvudsak knuten till asplågor men kan också leva i ask och björk bl.a. Larven förpuppas på hösten och ses som imago under vår försommar.

Svart ögonknäppare *Denticollis borealis*, NT

Arten lever i solexponerad död björkved. Den har en nordlig utbredning och är mycket sällsynt i Syd- och Mellansverige (Palm 1951).

Halvknäpparen *Microrhagus lepidus*, NT

Sällsynt och lokal art med sydöstlig utbredning i landet. Den lever i fuktig, död, vitrötad lövskogsved med förekomst av grå band med rötved av speciell konsistens (Ehnström 2002). Arten togs under inventeringen i fönsterfälla på björkhögstubbe i svämskog.

Björkpraktbagge *Dicerca furcata*, NT

Björkpraktbaggen har en utpräglad nordlig utbredning i landet. Den har tidigare förekommit också längre söderut men har på senare tid i stort sett försvunnit från Syd- och Mellansverige. En isolerad förekomst finns ännu i östra Småland och närmaste förekomst norrut finns i Dalarna. Nya fynd söder om Västerbottens inland är dock fåtaliga. Här iaktogs angrepp av arten på en barkfallen björkorrhaka ute i svämskogen. Området erbjuder i nuläget mycket goda förutsättningar för arten, men den förekommer uppenbarligen i en mycket svag population. En flerårig larvutveckling försvårar också ett snabbt svar på den ökade habitattillgången efter översvämningen 2000.

Robust tickgnagare *Dorcatoma robusta*, H4

Tämligen sällsynt art som lever i fnösktickor. Vid inventeringen funnen i sju fönsterfällor och tycks vara väl spridd i området. Här finns också mycket rikligt med fnösktickor.

Aspvedgnagare *Ptilinus fuscus*, H4

Arten minerar i döda asphögstubbar. Fångades i fönsterfällor på fyra asphögstubbar och en björkhögstubbe. Angrepp på döda aspar allmänt förekommande i inventeringsområdet.

Thomsons trägnagare *Anobium thomsonii*, H4

Arten minerar i ytskiktet på barkfallna torrgranar i naturskogspräglade barrskogar. Förekommer i områdets sumpskogar med inslag av gran och i äldre granbestånd.

Trägnagaren *Gastrallus immarginatus*, NT 2000

Arten har en sydöstlig utbredning i landet och är i området noterad som minerande på solbelyst lindbark i allén.

Glansbaggen *Amphotis marginata*, NT

Arten har en sydöstlig utbredning i landet och larven lever i håligheter eller under bark på lövträd, gärna i anslutning till savflöden eller trädsvamp. Den fullbildade baggen anses leva som myrgäst hos den blanksvarta trämyran, *Lasius fuliginosus*. Vid inventeringen fångad i fönsterfälla på exponerad, gammal säl i beteshage.

Glansbaggen *Cryptarcha undata*, NT 2000

Arten lever i savrik bak och kan ses på avutflöden. Här noterad i en vinfälla som satt på en grov hålas i svämskog.

Glansbaggen *Ipidia binotata*, NT

Arten har en sydöstlig utbredning i landet. Den förekommer främst i naturskogsområden med höga naturkvaliteter och gynnas av bränder. Vid inventeringen funnen under lös granbark på torrgran i naturskogsartad sumpskog.

Gråbaggen *Rhizophagus cribratus*, H4

Arten lever i murken ved nära stamhåligheter eller under barken på döda lövträd särskilt asp. Här funnen i fönsterfälla placerad på döende björk i beteshage.

Klibbtickebagge *Pteryngium crenatum*, H4

Arten lever på klibbtickor på såväl döda granar som döda lövträd. Vid inventeringen funnen i fönsterfälla placerad på björkhögstubbe i svämskog.

Entandad plattbagge *Silvanus unipunctatus*, VU

Arten har en sydöstlig utbredning i landet och förekommer i asprika naturskogar där den oftast återfinns under död asp bark (Ehnström 1999). Vid inventeringen noterades arten i en fönsterfälla placerad på en solexponerad asptorraka i betad svämskog. Mycket sällsynt i landet och första fyndet i Närke.

Trädsvampbaggen *Triplax rufipes*, NT

Arten har en sydöstlig utbredning i landet och förekommer i lövskogsrika trakter. Arten lever

i anslutning till skivlingar av släktet *Pleurotes* vilka växer på döda eller döende aspar och björkar eller andra lövträd (Ehnström 2002).

Gulvingad kamklobagge *Pesudocistela ceramboides*, H4

Vid inventeringen i området endast funnen i mulm i ihålig lind. Kan förekomma i mulmmiljöer i såväl löv- som barrträd.

Svart kamklobagge *Prionychus ater*, H4

Vid inventeringen i området endast noterad från mulm i gammal, grov ek. Förekommer i landet inom ekens utbredningsområde.

Mindre svampklobagge *Mycetochara humeralis*, NT

Den sällsyntaste av släktets tre i området förekommande arter. Vid inventeringen endast funnen i ett exemplar i fönsterfälla på grov asphögstubbe. Larven lever i mycelhaltig murken ved och arten ses oftast i mulmrika hålträd.

Större svampklobagge *Mycetochara axillaris*, NT 2000

Noterad från fönsterfällor på döda aspar och björkar. Larven lever i mycelhaltig murken ved och arten ses oftast i mulmrika hålträd.

Albrunbagge *Abdera affinis*, H4

Arten har en lokal utbredning i landet. Den lever som namnet antyder i anslutning till alförekomst och minerar i altickor. Den kan också leva i anslutning till eldtickor och sprängtickor.

Bandad albrunbagge *Abdera flexuosa*, NT 2000

Lever vanligen på tickor av släktet *Inonotus* bl a alticka och rävticka. Vid inventeringen hittad i eldticka.

Platt gångbagge *Cerylon deplanatum*, NT

Sällsynt art knuten till asprika bestånd. Den hittas vanligen krypandes under bark på nydöd asp.

Tretandad svampborrhare *Cis quadridens*, NT

Sällsynt svampborrhare som specialiserat sig på klibbtickor på gran men som även kan förekomma på andra tickor. Vid inventeringen noterad i gammal klibbticka på granhögstubbe i äldre granskog.

Trädsvampbaggen *Hadreule elongatula*, H4

Tämligen sällsynt och lokal art med i huvudsaklig nordlig utbredning. Den lever främst på klibbticka men kan också förekomma i anslutning till andra tickförekomster.

Bronshjon *Callidium coriaceum*, NT 2000

Sällsynt långhorning knuten till naturskogsartad skog. Bronshjonet lever i glesa barrblandskogar på hållmarker eller i sumpiga lägen där senvuxna och långsamt döende granar finns att tillgå. Vid inventeringen har angrepp noterats i svämskog.

Stekelbock *Necydalis major*, NT

Arten lever i död, solexponerad, hård ved av främst grov, barkfallen björk eller asp. Vid inventeringen noterad i fönsterfällor på såväl björk- och asphögstubbar.

Myskbock *Aromia moschata*, NT 2005

Myskbocken lever i gamla solexponerade sälgar där larven minerar djupt inne i sälgstammarna. Fångades vid inventeringen i en vinfälla placerad på björkhögstubbe. Fyndet tyder på att arten gärna dricker sav. Även noterad som angrepp på sälg i området.

Spindelbock *Aegomorphus clavipes*, NT

Tämligen sällsynt art vars larver lever under bark på nydöda, solexponerade lövträd, främst björk och asp. Arten fångades i vid inventeringen på fönsterfällor på björk- och asptorrorakor

Aspborre *Trypophloeus asperatus*, NT

Sällsynt och lokal art med förekomst i landets östra delar. Aspborren angriper nydöda aspar och minerar där i täta angrepp under asparken. Vid inventeringen fångades aspborren i fönsterfällor på asphögstubbar.

Viveln *Phloeophagus turbatus*, NT

Arten lever i död lövved och ofta på insidan av stamhåligheter. Fångades i fönsterfälla på asphögstubbe i svämskog.

Ytterligare rödlistearter från inventeringen 2007

Åtelbaggen *Nemadus colonoides*, NT 2000

En c:a 1 mm lång skalbagge som lever i fågelborester i håligheter i gamla ädellövträd med fågelbon. Här funnen i anslutning till ihåliga lindar.

Klubbhornsbaggen *Euplectus bescidicus*, H4

Arten lever i multnande lövträdsved ofta i trädhåligheter och i anslutning till myrbon. Fångad i lindallén (Jansson 2008).

Klubbhornsbaggen *Euplectus brunneus*, NT 2000

Arten lever i multnande lövträdsved ofta i trädhåligheter och i anslutning till myrbon. Fångad i lindallén (Jansson 2008).

Kortvingen *Hapalaraea linearis*, H4

Sällsynt art som lever på svamp på grova stammar och stubbar. I området tagen i fallfälla på en av de stora lönnarna vid herrgården (Jansson 2008).

Mjukbaggen *Prionocyphon serricornis*, NT

Sällsynt art med sydlig utbredning i landet. Arten lever i små, tidtals vattenfyllda håligheter i lövträdkronor av bl.a. ek och alm (Jansson 2006). Vid Bålby funnen i fallfälla i ihålig gren på lönn nära herrgården (Jansson 2008).

Avlång mörkbagge *Grynocharis oblonga*, VU 2000

Sällsynt art som lever i mulm och lösmurken ved på ädellövträd och gamla tallar i solexponerade hagmarker, alléer och naturskogsbestånd. Vid Bålby funnen i en av de ihåliga lönnarna vid Bålby (Jansson 2008).

Rödlistearter från Bålby kända sedan tidigare

Liten ekbock *Cerambyx scopolii*, VU

Arten har en tydligt sydöstlig utbredning i landet med starkaste fästena på Öland. Enstaka fynd är vidare gjorda i Västergötlands centralbygd och i Sörmland. Liten ekbock förekommer ofta i individualsvaga populationer med angrepp i trädkronor och kan därför vara svår att upptäcka. Författaren noterade ett exemplar på en almstam i allén sommaren 2001.

Varierad fläckbock *Chlorophorus varius*, CR

Den varierade fläckbocken har i naturmiljö två separata förekomster i landet nämligen Västergötlands centralbygd samt Bålby där den upptäcktes sittandes på en röllekablomma i juni 1985. Arten har här genom utkläckning bevisats leva på lindkvistar (Mehl 1995) och utvecklas troligen i huvudsak uppe i trädkronorna där solexponeringen är god. I Västergötland finns i naturmiljö bara gamla fynd, men miljöerna i de solexponerade lindrika branterna på Kinnekulle borde gett förutsättning för arten att leva kvar också där (Lundberg 1997). Arten har en vid spridning i Sydeuropa och lever där på många olika värdträd. Huruvida arten är ursprunglig i de två förekomstområdena i landet är svårbedömd. Den kan ha framförts in med plantmaterial, t ex vinstockar, och sedan naturaliserats, men i samband med värmetiden kan arten också ha haft en betydligt nordligare utbredning, från vilken fragmenterade småpopulationer kan ha kvarlevt i klimatiskt gynnade lägen.

Myskbocken Aromia moschata lever på gamla sälgar i området. Den gillar att dricka savflöden och fångades i en vinfälla.

Den i landet ytterst sällsynta varierade fläckbocken *Chlorophorus varius*, har en isolerad förekomst i områdets lindar.

Liten ekbock *Cerambyx scopolii*, förekommer här i en isolerad, nordlig utpost i landet.

Diskussion

Svartålandskapet vid Teen uppvisar en mycket artrik vedskalbaggsfauna knuten till översvämningsskogar, trädklädda betesmarker och kulturlandskap i form av alléer och parkmiljö belägna i anslutning till den gamla sätesgården Bålby. Områdets för vedskalbaggsfaunan främsta förtjänsttecken ligger i de omfattande översvämningsskogar som gränsar till sjön Teen och som genom med visst mellanrum förekommande mer långvariga sommaröversvämningar ger betydande tillskott på död lövved i solexponerade lägen. Vidare herrgårdslandskapets ädellövriska miljöer med god kontinuitet på förekomst av gamla lövträd av olika arter och med förekomst av solexponerad död ved i kronbildningar, förekomst av trädhåligheter med fågelbon, getingbon, fladdermustillhåll m.m. och med mulmbildningar av olika fuktighetsgrad. Torrakor, högstubbar, fallna träd och nedfallna grenar erbjuder i olika fuktighetsgrad och med skilda svampangrepp även en variation i habitat för den vedbundna skalbaggsfaunan. Metoder för skydd av dessa habitat har diskuterats i olika sammanhang och kunskapsnivån har fortlöpande förbättrats (Hedgren 2012, Marklund 2005, 2013, Wikars & Hedenås 2010).

Vedskalbaggsfaunan kan hänföras till olika utbredningstyper vilket har att göra med invandringshistorik och olika klimatanpassning. Nordliga arter i området är t.ex. björkpraktbaggen *Dicerca furcata*, och svart ögonknäppare *Denticollis borealis*. Till de sydliga arterna hör bl.a. de till ädellövskogen knutna artspektrat dit t ex bälgetingkortvingen *Velleius dilatatus* och den svarta kamklobaggen *Prionychus ater* hör. Många arter är vidare mer eller mindre knutna till en viss trädart.

I området har noterats 38 sällsynta vedskalbaggsarter som vid något tillfälle varit rödlistade. I nuläget (2010 års rödlista) är 17 rödlistade.

Även om vissa arter är starkt knutna till enskilda värdträd förekommer ofta ett överlapp så att flera skilda värdträdsarter kan utnyttjas. Exempelvis kan spindelbocken *Aegomorphus clavipes*, och stekelbocken *Necydalis major*, utvecklas i såväl solexponerade döda björkar som aspar.

Flera av de sällsyntaste arterna har endast noterats enstaka och chansen att finna sådana är liten i synnerhet med fällfångst. Det innebär att området med säkerhet rymmer åtskilliga flera sådana rariteter. Som alltid när det gäller en säsongs inventering av ett så här omfattande område får inte resultatet betraktas som en fullständig redovisning av områdets vedskalbaggsfauna utan mer som en fingervisning om områdets faunainnehåll och samhörighet med olika utbredningstyper.

Arter knutna till Populus

På nydöda högstubbar och torrakor finner man i området utbredda angrepp av gråbandad getingbock *Xylotrechus rusticus*. Under barken lever en sådan exklusivitet som den entandade smalplattbaggen *Silvanus unipunctatus*. På äldre torrakor med hård ved minerar aspvedgnagaren *Ptilinus fuscus* och i solexponerade lägen lämnar stekelbocken sina tydliga utflygshål. I vitrötad lös ved hittar man den orangea rödrocken *Ampedus nigroflavus* och i trädhåligheter bl.a. svampklobaggarna *Mycetochara axillaris* och *humeralis* samt viveln *Phloeophagus turbatus*. Nydöda grenar angrips av aspborren, *Trypophloeus asperatus*.

Arter knutna till Betula

Nydöda björkar angrips kraftigt av björkens splintborre *Scolytus ratzeburgi* samt bredhalsad varvsfluga *Hylecoetes dermestoides*. Ett antal långhorningar nyttjar också denna miljö t ex björkvedbocken *Saperda scalaris*, den fyrbandade blombocken *Leptura quadrifasciata*, spindelbocken *Aegomorphos clavipes* samt den svarta ögonknäpparen *Denticollis borealis*. På solexponerad hård ved lever björkpraktbaggen, *Dicerca furcata*, och stekelbocken *Necydalis major*. På nydöda kvistar hittar man björkkvistpraktbaggen *Agrilus betuleti*.

Arter knutna till Quercus

Eken är känd för sin rika fauna. Vid inventeringen har dock studierna varit begränsade vad gäller ekhabitat. En art som i området är knuten till nydöd ek är vedspegelbocken *Phymatodes testaceus*. Ekar angrips ofta av svavelticka som ger upphov till en kraftig brunröta. I denna miljö förekommer t ex tickgnagaren, *Dorcatoma chrysomelina* och urskogssvartbaggen *Eledona agricola*. På nedfallna ekollon kan man se de runda utflygshållan ev. ekollonviveln *Curculio venosus*.

Arter knutna till Salix

Området sälgar är angripna av bl.a. långhorningarna myskbock *Aromia moschata* och björkvedbock *Saperda scalaris*. På nydöda kvistar av gråvide ses angrepp av den gröna smalpraktbaggen *Agrilus viridis*.

Arter knutna till Tilia

Allén vid sätesgården består till stor del av gamla lindar. De är troligen kring 150 år gamla. Lindbeståndet i trakten är ojämnt lokaliserat, men linden förekommer spritt i hela Västernärke. Närmaste större förekomster är på andra sidan sjön Teen i Lillängen samt på andra sidan Skagershultsmossen vid Trystorp. Till linden knyts bl.a. förekomsten av den varierade fläckbocken, *Chlorophorus varius* och ett par andra långhorningar den blå lövbocken *Stenostola dubia*, och lindgrenbocken *Exocentrus lusitanus* (Ehnström 2006).

Arter knutna till Picea

Granen ger i egenskap av ett av våra vanligaste skogsträd habitat med god konnektivitet över stora områden. Många av de arter som i huvudsak lever på gran har därför en god spridning i landet. I området ses särskilt ett par långhorningsarter av släktet *Tetropium*, *Molorchus minor* och ett par barkborrar nämligen granbarkborren *Ips typographus* och sextandade barkborren *Pityogenes chalcographus* på nydöda granar. I anslutning till sådana angrepp kan glansbaggen

Ipidia binotata uppträda tillsammans med kortvingen *Nudobius lentus*. Här lever också plattnosbaggen *Brachytarsus (Anthribus)nebulosus*, som lever på sködlöss som gömmer sig i barkspringorna. På döda senvuxna granar uppträder Thomsons trägnagare *Anobium thomsonii* och bronsbjon *Callidium coriaceum*.

Naturskyddsbehov

Nuläget

Området norr om sätesgården, i stort sett mellan den öppna odlingsmarken och sjön Teen, intas av områden av Skogsstyrelsen skyddade som bitopskyddsområden eller genom naturvårdsavtal. I övrigt finns några mindre områden avgränsade som nyckelbiotoper. Skagershultsmossen som ansluter öster om Bålby är skyddad som naturreservat. Det lindrika området väster om sjön Teen, Lillängen, är skyddat genom naturvårdsavtal. Huvuddelen av Trystorpsområdet är också skyddat som naturreservat.

Förutom de ovan nämnda skyddsområdena vid sätesgården saknas i stort sett skydd av översvämningskogar längs Teens stränder och längs Svartån österut till Karlslund i Örebro. Ett mindre undantag utgörs av Skagershultsmossens norra hörn invid Örnakullen som har reservatsskydd ända fram till Svartån samt ett mindre område med naturvårdsavtal liggande strax öster om Vintrosa kyrka.

Från sjön Teens utlopp några kilometer österut vidtar låglänta områden till stor del utgörande tidigare slättermarker men nu beväxta med lövrika miljöer där glasbjörken dominerar, men inslag av andra lövträd också förekommer. Här förekommer rikligt med död ved och goda förutsättningar för främst dödvedfauna knuten till björk.

Det långsiktiga artbevarandet

För att uppnå en god konnektivitet på landskapsnivå, som en grund för ett effektivt och långsiktigt artbevarande, bör en ekologisk sammanbindning av lövskogsmiljöerna längs Svartån prioriteras. Dessa bör knytas till liknande stråk längs Kilsbergsbranten och de omfattande stråken av lövskogar som utbreder sig längs Hjälmarens stränder vilka i sin tur knyter an till Mälardalskapets lövskogar. Detta skulle tillsammans bilda en grön infrastruktur med goda förutsättningar för effektivt artbevarande av biologisk mångfald knuten till lövskogsmiljöer i denna del av landet.

Referenser

- Bergdahl, D. 2011. *Översvämningar i Örebro län*. En analys av inträffade översvämningar i länets större avrinningsområden. Länsstyrelsen i Örebro län. Publ. Nr 2011:18.
- Ehnström, B., Gärdenfors, U. & Lindelöw, Å. 1993. *Rödlistade evertebrater i Sverige*. Databanken för hotade arter. SLU. Uppsala.
- Ehnström, B. 1999. *Silvanus unidentatus entandad plattbagge*. Artfaktablad. Artdatabanken, SLU.
- Ehnström, B. 2002. *Triplax rufipes*. Artfaktablad. Artdatabaken, SLU.
- Ehnström, B. & Axelsson, R. 2002. *Insektsnag i bark och ved*. Artdatabanken SLU.
- Ehnström, B. 2006. *Åtgärdsprogram för skalbaggar på skogslind*. Naturvårdsverket. Rapport 5552.
- Gärdenfors, U. m fl 2000. *Rödlistade arter i Sverige 2000*. Artdatabanken. Uppsala.
- Gärdenfors, U. m fl 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. Artdatabanken. Uppsala.
- Gärdenfors, U. m fl. 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. Artdatabanken. Uppsala
- Hedgren, O. 2013. *Skalbaggar på asp i Stockholms län 2012*. Inventering inom åtgärdsprogram för hotade arter i Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholms län Rapport. Mars 2013.
- Jansson, N. 2006. *Vedlevande skalbaggar, myror och klokrypare på gamla ädellövträd i Östergötland*. Länsstyrelsen i Östergötlands län. Rapport 2006:13.
- Jansson, N. 2008. *Inventering av skalbaggar - vid Bålby gård och Lillängen vid Hasselfors i Laxå kommun, 2007*. Länsstyrelsen i Örebro län. Rapport. Nr 2008:34.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 2010. *I översvämningens spår. Analys av översvämningarna under år 2000 - erfarenheter och slutsatser*. Slutrapport. April 2001.
- Lundberg, S. 1997. *Skalbaggsarter som inte återfunnits i Sverige under lång tid – en uppföljning av en sammanställning från 1978*. Ent. Tidskr. 118: 119-123.
- Marklund, S. 2005. *Inventering av björkvedlevande insekter i några utvalda områden i Gävleborgs län 2006*. Rapport 2006:26 Länsstyrelsen Gävleborgs län
- Marklund, S. 2013. *Inventering av hotade vedskalbaggar på asp och björk i Dalarna*. Länsstyrelsen i Dalarna. 2013:19.
- Mehl, O. & Pedersen, H. 1995. *Recent Swedish records of Chlorophorus varius (Müller 1766), with notes on the bionomy and distribution (Coleoptera, Cerambycidae)*. Ent. Meddr. 63 (4): 93-95
- Palm, T. 1951. *Die Holz- und Rinden-käfer der nordschwedischen Laubbäume*. Medd. fr. Stat. Skogsforskn. inst. Band 40, Nr 2: 196-197.
- Palm, T. 1959. *Die Holz- und Rindenkäfer der Süd- und Mittelschwedischen Laubbäume*. Opusc. Ent. Suppl. XVI.
- Wikars L-O. & Hedenås H. 2010. *Åtgärdsprogram för hotade arter på asp i Norrland 2010-14*. Naturvårdsverket. Rapport 6393.

Bilaga – artförteckning

Skalbaggsarter noterade under inventeringen med fokus på vedlevande skalbaggar.

CARABIDAE

Carabus hortensis
Dyschirius globosus
Trechus quadristriatus
Bembidion ruficolle
Stomis pumicatus
Dromius agilis
Dromius fenestratus
Dromius sigma
Dromius pilotus
Microlestes minutulus

HISTERIDAE

Gnathoncus nannetensis
Gnathoncus buyssoni
Carcinops pumilio
Platysoma angustatum

LEIODIDAE

Anisotoma humeralis
Anisotoma castanea
Agathidium varians
Agathidium badius
Agathidium seminulum

SCYDMAENIDAE

Stenichnus collaris

SILPHIDAE

Nicrophorus investigator
Oiceoptoma thoracicum
Phosphuga atrata

STAPHYLINIDAE

Gabrius splendidulus
Philonthus fimetarius
Philonthus fuscus
Philonthus fumarius
Velleius dilatatus
Quedius mesomelinus
Leptacinus pusillus
Nudobius lentus
Lathrobium geminum
Lathrobium filiforme
Stenus proditor
Stenus junio
Stenus nanus
Biblopectus ambiguus
Euplectus nanus
Bythinus macropalpus
Rybaxis longicornis
Reichenbachia juncorum
Megarthus sinuaticollis

Phyllodrepa melanocephala
Dropephylla ioptera
Dropephylla linearis
Acidota crenata
Scaphisoma agaricinum
Phloecharis subtilissima
Mycetoporus punctus
Lordithon thoracicus
Lordithon lunulatus
Sepedophilus testaceus
Sepedophilus pedicularius
Tachyporus chrysomelinus
Aleochara stichai
Haploglossa gentilis
Haploglossa villosula
Phloeopara testacea
Atheta pilicornis
Atheta crassicornis
Atheta nigricornis
Acrotona aterrima
Amischa analis
Pella laticollis
Thamaraea cinnamomea
Thamaraea hospital

TROGIDAE

Trox scaber

SCARABAEIDAE

Phyllopertha horticola
Potosia cuprea
Sinodendron cylindricum

LYCIDAE

Lygistopterus sanguineus

CANTHARIDAE

Podabrus alpinus

ELATERIDAE

Athous subfuscus
Denticollis borealis
Selatosomus nigricornis
Ampedus pomonae
Ampedus nigroflavus
Ampedus pomorum
Ampedus nigrinus
Melanotus castanipes
Dalopius marginatus

EUCNEMIDAE

Microrhagus lepidus

THROSCIDAE

Trixagus dermestoides

Trixagus carinifrons

BUPRESTIDAE

Anthaxia quadripunctata
Agrilus viridis
Agrilus betuleti
Dicerca furcata

DERMESTIDAE

Attagenus pellio
Megatoma undata
Ctesias serra

ANOBIIDAE

Ptinus subpilosus
Anobium thomsoni
Hadrobregmus pertinax
Ptilinus fuscus
Dorcatoma chrysomelina
Dorcatoma dresdensis
Dorcatoma robusta

LYMEXYLIDAE

Hylecoetus dermestoides

MELYRIDAE

Dasytes niger
Dasytes plumbeus

NITIDULIDAE

Carpophilus marginellus
Epuraea neglecta
Epuraea pallescens
Epuraea boreella
Epuraea marseuli
Epuraea longula
Omosita depressa
Amphotis marginata
Ipidea binotata
Cryptarcha strigata
Cryptarcha undata
Glisgrochilus hortensis
Glisgrochilus quadripunctatus
Pityophagus ferrugineus

ASPIDIPHORIDAE

Sphindus dubius
Aspidiphorus orbicularis

MONOTOMIDAE

Rhizophagus ferrugineus
Rhizophagus dispar
Rhizophagus nitidulus
Rhizophagus cribratus

SILVANIDAE

Silvanus unidentatus

CRYPTOPHAGIDAE
Telmatophilus typhae
Pteryngium crenatum
Cryptophagus badius
Cryptophagus pseudodentatus
Cryptophagus distinguendus
Cryptophagus scanicus

EROTYLIDAE
Triplax russica
Triplax rufipes
Dacne bipustulata

PHALACRIDAE
Phalacrus caricis

CERYLONIDAE
Cerylon histeroides
Cerylon deplanatum

ENDOMYCHIDAE
Endomychus coccineus

CORTICARIIDAE
Latridius pandellei
Latridius nodulosus
Enicmus fungicola
Enicmus rugosus
Enicmus testaceus
Enicmus hirtus
Enicmus minutus
Corticaria longicornis
Corticaria rubripes
Corticaria longicollis
Corticaria gibbosa
Corticarina similata
Corticarina lambiana
Corticarina fuscula

BYTURIDAE
Byturus tomentosus

CISIDAE
Cis bidentatus
Cis setiger
Cis jaquemarti
Cis nitidus
Cis quadridens
Cis glabratus
Cis comtus
Enneartron cornutum
Orthocis alni
Orthocis linearis

Hadreule elongatula
Sulcaxis fronticornis
Ropalodontus perforatus

PYROCHROIDAE
Pyrochroa coccinea

SALPINGIDAE
Rhinosimus ruficollis

TENEBRIONIDAE
Bolitophagus reticulatus
Eledona agricola
Diaperis boleti
Alphitophagus bifasciatus
Prionychus ater
Pseudocistela ceramboides
Mycetochara flavipes
Mycetochara axillaris
Mycetochara humeralis
Lagria hirta

SCRAPTIIDAE
Anaspis frontalis
Anaspis marginicollis
Anaspis thoracica
Anaspis rufilabris
Anaspis flava

MORDELLIDAE
Tomoxia bucephala
Mordella aculeata

MELANDRYIDAE
Orchesia micans
Orchesia undulata
Abdera affinis
Abdera flexuosa

CERAMBYCIDAE
Arhopalus rusticus
Asemum striatum
Tetropium castaneum
Tetropium fuscum
Rhagium mordax
Rhagium inquisitor
Anoplodera maculicornis
Anoplodera rubra
Anoplodera sanguinolenta
Leptura quadrifasciata
Leptura melanura
Necydalis major
Molorchus minor

Aromia moschata
Stenostola dubia
Phymatodes testaceus
Callidium coriaceum
Xylotrechus rusticus
Acanthoderes clavipes
Acanthocinus aedilis
Exocentrus lusitanicus
Saperda carcharias
Saperda scalaris

CHRYSOMELIDAE
Hydrothassa marginella
Chrysomela populi
Phyllodecta laticollis
Lochmaea caprea
Crepidodera fulvicornis

ANTHRIBIDAE
Platystomus albinus
Brachytarsus nebulosus

APIONIDAE
Apion nigrirtarse

CURCULIONIDAE
Otiorhynchus singularis
Magdalis armigera
Phyllobius argentatus
Polydrosus flavipes
Sitona linearis
Lixus paraplecticus
Grypus equiseti
Eremotus sculpturatus
Phloeophagus turbatus
Hylobius abietis
Curculio venosus
Curculio nucum
Trachodes hispidus
Tomicus minor
Tomicus piniperda
Scolytus intricatus
Scolytes ratzeburgi
Hylesinus fraxini
Pityogenes chalcographus
Ips typographus
Crypturgus cinereus
Trypodendron domesticum
Xyleborus dispar
Trypophloeus asperatus

Länsstyrelsen
Örebro län

En samlade kraft!

www.lansstyrelsen.se/orebro
Besöksadress: Stortorget 22
Postadress: 701 86 Örebro
Telefon: 010-224 80 00
E-post: orebro@lansstyrelsen.se